

án kelt ítéletében az eddigi gyakorlatnak megfelelőleg kimondotta, hogy a két veszélyes üzem működése közben megsérült harmadik személyek irányában mindkét veszélyes üzem tulajdonosa egyetemleg felelős, ha egymás közti jogviszonyukban az általános jogelvek szerint kártérítéssel csak az egyik terhelhető is, vagy ha közöttük a kár megosztásának van helye. A döntés helyes és megfelel a joggyakorlatnak. Két veszélyes üzem között az általános kártérítési szabályok alkalmazandók, tehát fontos lesz a vétkesség kérdése és esetleg kölcsönös vétkesség esetén kármegosztásnak is helye lehet, de a harmadik személyre ez nem tartozik, azzal szemben mindketten a tárgyi felelősség szabályai szerint felelősek, tisztán az okozati összefüggés alapján, hacsak vis major, harmadik személy ellenállhatatlan cselekménye, vagy a sérült kizárólagos vétkessége őket nem mentesíti.

Ifj. dr. Szigeti László

A rendes bíróságok választott bírósági gyakorlatából.
A választott bírói eljárásnak minél szélesebb körben való elterjedését a gyakorlati jogászörök már hosszú idő óta igen kívánatosnak tartják. Ezzel szemben a bíróságok ítélkezésének iránya kétségtelenül választott bíróság ellenes, mondhatni féltékenyszerű. A választott bírósági ítélettel befejezett perek szinte szabályszerűen, újból megindulnak a rendes bíróság előtt, érvénytelenítési per formájában. A marasztalt felek tudják, hogy majdnem kétségtelenül bekövetkezik a végrehajtás felfüggesztése és a per végigmegy ép úgy a rendes bíróságok megengedett fórumain, mintha választott bírósági eljárás nem is folyt volna.

A Pp. 784. §-a szerint a rendes bíróság csak a választott bíróság ítéletének meghozatala után, érvénytelenítési kereset során foglalkozhatnék azzal a jogviszonnal, amelyből eredő jogi viták eldöntését a felek választott bíróságra bízták. A választott bíróság ellenes irányzat egyik megnyilvánulása az a bírósági gyakorlat, amely a választott bírósági ítélet meghozatala előtt is megengedi a választott bírósági szerződés érvénye ellen irányuló, a rendes bíróságnál benyújtott keresetet.

Ez a gyakorlat bizonyos mértékig támaszkodhatik a Pp. 779. §-ára, amely megengedi, hogy már a választott bírósági eljárás során valamelyik fél a választott bírósági szerződés érvénytelenségét állítsa. Ha ezt állíthatja, s a 784. § szerint ez a rendes bíróság által meg is állapíttathatja, nem lehet elzárkózni már peroeconomiai szempontból sem, hogy ezzel egyidejűleg a szerződés érvénytelenítési pert meg ne indíthassa. Annál inkább megengedhető ez, mert a válasz-

tott bírósági szerződés érvénytelenségének ismérvein nem változtat a választott bírósági ítélet, s mert a 779. §. ily kifogás emelése — tehát nyilván ily érvénytelenítési per folyamatban léte — esetén is lehetségessé teszi, hogy a választott bírósági eljárást a választott bíróság erre való tekintet nélkül folytathassa.

A bírói gyakorlat azonban úgy látszik még messzebb kíván menni és az a törekvése a budapesti kir. törvényszék 6 P. 32720/1928. s az ezt helybenhagyó P. VI. 11605/1928. számú táblai ítéletből is megállapítható. (sajnos, felülvizsgálati kérelem nem adatott be.)

A felperes keresete arra irányul: mondja ki a kir. törvényszék, hogy a felek között létrejött társasági szerződés érvénytelen, mert annak egyes feltételei a jó erkölcsökbe ütköznek. A társas szerződés a vitás és peres kérdések elintézésére választott bíróság kizárólagos hatáskörét állapítja meg. A felperes e kikötés törvénynek megfelelő voltát is vitatja. Az alperes pergátló kifogást emel a Pp. 180. §. 4. pontja alapján. Az elutasító ítélet után (jogorvoslat nem adatott be), a felek érdemben tárgyalnak. Miután a felperes keresetében a választott bírósági záradék törvényellenes voltát is támadás tárgyává tette, az alperes kéri a bíróságot, hogy az érdemi tárgyalást csakis erre a kérdésre szorítsa, s amennyiben a választott bírósági kikötés érvényességét megállapítja, a többi érdembeni támadás tekintetében állapítsa meg az alperesi kifogás folytán hatáskörének hiányát. A kir. törvényszék az érdemi tárgyalás során minden támadás tekintetében lefolytatja a tárgyalást. Ítéletében megállapítja, hogy a választott bírósági kikötés a törvénynek megfelel, a keresetet azonban érdemben utasítja el, miután úgy találja, hogy azok a feltételek, amelyeket a felperes panaszol a jó erkölcsökbe nem ütköznek.

Az ítélet során a kir. törvényszék döntés tárgyává tette azt is, hogy ha a választott bírósági kikötés érvényességét megállapította, nem az-e ennek a megállapításnak a következménye, hogy a főszerződés érvényességének vagy érvénytelenségének kérdése a választott bíróság döntése alá tartozik. A kir. törvényszék az eddigi bírói gyakorlatra való hivatkozással kijelenti, hogy érvényes választott bírósági szerződés esetében is a főszerződés érvényességének vagy érvénytelenségének kérdése, a rendes bíróságok döntése alá bocsátandó, mert a törvényszék álláspontja szerint a választott bíróság elé csak érvényes főszerződésből származható vitás kérdések eldöntése tartozik. Ezért elébb a rendes bíróság döntése alá bocsátandó, hogy maga a főszerződés érvényes-e, vagy sem, s amennyiben az érvényesség meg van támadva, csak az érvényességnek a rendes bíróság által való kimondása

után juthat a választott bíróság abba a helyzetbe, hogy a főszerződésből származó jogviszonyok tekintetében döntsön.

A kir. ítélőtábla a fellebbezés folytatán meghozott ítéletében abból a jogi megfontolásból indul ki, hogy magánjogi szerződés érvénytelenítése iránt általában a rendes bíróságnál lehet keresetet indítani, kivéve, ha a törvény valamely szerződés érvénytelenítése kérdésének eldöntését kifejezetten más bíróság elé utalja. Azonban a Pp. 767—788. §-ai nem tartalmazznak oly rendelkezést, hogy e kérdést kizárólag a választott bíróságnak kell eldöntenie a választott bírósági ítélet e részben is helybenhagyta. Nem osztotta a kir. ítélőtábla az első bíróságnak azt a jogi álláspontját, hogy a vitás kérdéseknek választott bíróság elé vitele előtt a szerződés érvényességének kérdése a rendes bíróság döntésének tárgyát kell, hogy képezze.

A két bírói döntés tehát megegyezik abban, hogy a szerződés (főszerződés) érvényességének kérdése a rendes bíróság elé vihető még a választott bírósági kikötés érvényessége esetén is; a kir. törvényszék szerint ez a hatáskör kizárólagos, a tábla szerint (ha jól értem) alternatív: kiköthető, hogy ez a kérdés is a választott bíróság kizárólagos hatásköre alá tartozik, ha nincs kikötve, a fél fordulhat a rendes bírósághoz is.

Ha tehát ez a bírósági álláspont helyes, úgy a választott bírósági kikötésnek a következőképen kellene hangzania: „Minden a megállapodásból származó vitás kérdés tekintetében, ideértve a szerződés érvényességének kérdését is, alávetik magukat a felek a választott bíróság kizárólagos hatáskörének.“

A bíróság döntését határozottan hibásnak s a kérdés tisztázását szükségesnek tartjuk. Ha a bírósági döntés megáll, minden választott bírósági eljárás három részből fog állani: 1) a főszerződés érvénytelenítése iránti eljárás a rendes bíróságnál (érvénytelenségi okért nem megyünk a szomszédba), 2) ezután vagy ezzel egyidejűleg a választott bírósági eljárás, 3) a választott bírósági ítélet érvénytelenítése végett való eljárás a rendes bíróságnál.

Azt hiszem, hogy az ismertetett bírói ítéletek nem distinguálnak helyesen, s így nem is taníthatnak helyesen. A választott bírósági szerződés mindenkor járulékos szerződése valamelyik oly magánjogi szerződésnek, melynek tárgya felett szabadon rendelkezhetnek. Maga a választott bírósági szerződés azonban ép oly kötelmi szerződés, mint bármely más kötelmi szerződés. A különbség csak abban a közjogi segítségben van, amelyet az állam a szerződéses kötelezettségek kikényszerítése tekintetében nyújt. Amíg ez a kötelmi szerződések tekintetében általában pozitív segítség, végső elemzésében az állam fegyveres erejének rendelkezésre való

bocsátása a szerződés teljesítésének kikényszerítése végett, a választott bírósági szerződésnél ez a segítség általában negatív, s a pergátló kifogás alakjában elvonja a rendes bíróság segítségét a hozzá forduló féltől, s így kényszeríti, hogy a kikötött szerződéses bíróság elé vigye pervitáját.

A választott bírósági szerződésnek, mint kötelmi szerződésnek lehetnek ugyanazok a hibái, mint más kötelmi szerződésnek. Lehet tehát érvényességét megtámadni, ha az pl. tévedés, megtévesztés, kényszer folytán jött létre, nincs tehát semmi akadálya annak, hogy egy választott bírósági szerződés hatálytalanítása iránt kereset induljon meg. E hatálytalanítás iránt való kereset csak a rendes bíróság elé tartható, mert a választott bíróság nem lehet döntő annak a szerződésnek érvényessége tekintetében, amelynek létét köszönheti, s mert végeredményben — nyilván ugyane megfontolás alapján, — a Pp. 784. §-a ezt a kérdést a rendes bíróság elé utalja.

Az ismertetett törvényszéki ítéletnek azt a kijelentését tehát, hogy a választott bíróság csak érvényes szerződésből folyó jogviták felett dönthet, meg kell fordítani: csak érvényes választott bírósági szerződés alapján dönthet a választott bíróság a főszerződésből származó jogviták tekintetében.

Ugy a törvényszéki, mint a táblai ítélet szem előtt téveszti azt kettősséget, amely minden választott bírósági szerződés szükségszerű velejárója. A választott bírósági szerződés mankó, amely csak akkor áll meg, ha a másik kötelmi szerződés, a főszerződés, támaszkodik rá; anélkül eldől. A választott bírósági szerződés fogalmi kelléke, hogy a főszerződés előzze meg.

Viszont azonban a választott bírósági szerződés privilégiumot statuál minden oly jogvita elbírálása tekintetében, amely a főszerződésből ered. Nem teszi senki sem vitássá, hogy pl. a társasági szerződés felett bíráskodó választott bíróság egyedül hivatott dönteni a tekintetben, hogy a társasági tag eleget tett-e kötelezettségének, az adásvételi szerződés esetben a felek a szerződésnek eleget tettek-e stb. Valamely szerződés érvénytelenségének kérdése épúgy bizonyos ténykörülmények megállapítását és elbírálását teszi szükségessé, mint a szerződés szerű szállításnak kérdése. A tévedés, megtévesztés, kényszer nem absolut fogalmak: ami egyik embernél megtévesztés vagy kényszer, a másiknál még távolról sem az. Semmi okunk sincsen azt feltételezni, hogy a választott bíróság ép ezeknek a kérdéseknek elbírálására alkalmatlan. A polgári törvénykönyv javaslatának a semmisség és megtámadhatóságra vonatkozó minden szabálya jogügyleti hibák: tények megállapítását és elbírálását teszi szükségessé, amelyek jogi szempontból és jogi vetületükben semmiben

sem különböznek az ügylet más jogi hibáitól (nem szerződés-szerű teljesítés, stb.) s amelyek elbírálása vitán kívül tartozhat a választott bíróság hatáskörébe.

Az adott ügyben a kir. ítélőtábla ítéletének kijelentése ép fordítva igaz. Nem azért indítható meg az érvénytelenítési per a rendes bíróságok előtt, mert a Pp. 767—788. §-ai nem tartalmaznak oly rendelkezést, mely szerint ezt a kérdést kizárólag a választott bíróságnak kell elintéznie, s mert a választott bírósági kikötés ennek ellenkezőjét nem tartalmazza, hanem miután a Pp. 767—788. §-ai nem tartalmazzák azt a szabályt, hogy a szerződés érvényességének vagy nem érvényességének kérdését csak a rendes bíróságok dönthetik el, valamely szerződésből eredő mindennemű vitás kérdések eldöntésére kizárólagos hatáskörrel statuált választott bíróság egyedül bír hatáskörrel a szerződés érvényessége tekintetében hozandó döntésre is. Az ellenkező felfogás a Pp. egyik és pedig abba a vezető alapelvébe is ütköznék, hogy valamely peres ügy tekintetében még a felek ellenkező megegyezése esetén is csak egy bíróság bírhat hatáskörrel.

Dr. Káldor Imre

A diszpenzházasság a jelenlegi osztrák joggyakorlat megítélésében. A diszpenzházasság érvényességének kérdése a magyar jogirodalmat is foglalkoztatta és pedig nemcsak a téma jogi érdekességénél fogva, de azért is, mert a magyar bíróságok is kerülhetnek olyan helyzetbe, melynél fogva e kérdésben állást kell foglalniok, pl. tartási, öröklési, igény, stb. kapcsán. Jelen recenziónra egyébként a közvetlen okot az szolgáltatja, hogy az osztrák alkotmánybíróság 1930 július 7-ikén újabb álláspontot foglalt el e kérdésben, amelyről, valamint a döntés előzményeiről és a kérdés lényegéről az alábbiakban számolok be.

Az osztrák jog a házasság felbontása kérdésében tudvalevőleg recipiálta a felekezeti jogokat, és ez alapon azt a jogtételt, hogy katolikus házastársak közötti házassági kötelék véglegesen csakis a felek egyikének halálával szűnik meg. Felbonthatatlan a házassági kötelék közül csak az egyik volt a házasságkötéskor katolikus. Az a körülmény, hogy a házasságkötéskor katolikus házastárs utóbb kilépett a katolikus egyházból, nem teszi a házasságot felbonthatóvá (Optk. 111). A házasság *felbontásának* (Trennung) — ismétlem: katolikusoknál — nincs helye, csakis ágytól és asztaltól való elválásztásnak (Scheidung von Tisch und Bett), és pedig vagy egyező akarat mellett (103—106), vagy a 109. §-ban felsorolt okok valamelyikének fennforgása esetén. Ennekfolytán megszűnik a házastársak